

Mentalizacija ir probleminis elgesys paauglystėje: teorinė, praktinė ir empirinė perspektyvos

Lietuvos psichologų kongresas
2017 m. gegužės 11 – 13 d. / Vilnius

Lietuvos
mokslo
taryba

Specialiosios
pedagogikos
ir psichologijos
centras

Kas esame?

klinikines-ir-organizacines-psich

VU Raidos psichopatologijo...

VILNIAUS UNIVERSITETAS FILOSOFIJOS FAKULTETAS

Facebook YouTube E. paslaugos Kontaktai

Ieškoti...

PRADŽIA APIE FAKULTETĄ STRUKTŪRA IR KONTAKTAI STUDIJOS MOKSLAS TARPTAUTINIAI RYŠIAI PROJEKTAI PASLAUGOS NAUJIENOS

Pradžia ▶ Struktūra ir kontaktai ▶ Katedros ▶ Klinikinės ir organizacinės psichologijos katedra ▶ Mokslas ▶ VU Raidos psichopatologijos tyrimų grupė

STRUKTŪRA IR KONTAKTAI

- » Dekanatas
- » Studijų skyrius
- » Katedros
 - » Edukologijos katedra
 - » Filosofijos katedra
 - » Filosofijos istorijos ir logikos katedra
 - » Bendrosios psichologijos katedra
 - » Klinikinės ir organizacinės psichologijos katedra
 - » Katedros nariai
 - » Stojantiesiems
 - » Studijos
 - » Mokslas
 - » VU Asmenybės psichodinamikos tyrimų grupė
 - » VU Organizacinės psichologijos tyrimų grupė
 - » **VU Raidos psichopatologijos tyrimų grupė**
 - » VU Suicidologijos tyrimų grupė
 - » VU Traumų psichologijos grupė
- » Bendradarbiavimas
- » Skelbimai

VU Raidos psichopatologijos tyrimų grupė

VU Raidos psichopatologijos tyrimų grupė yra VU Klinikinės ir organizacinės psichologijos mokslininkų grupė, kuri tyrinėja vaikystės ir paauglystės raidos procesus ir sunkumus, elgesio ir emocines problemas bei įvairius rizikos bei apsauginius veiksnius (vaiko individualių ypatumų, šeimos ir tėvystės, bendraamžių ir mokyklos konteksto) ir jų sąveikas, veikiančius normalios raidos ir neadaptivaus prisitaikymo aspektus.

Remdamiesi raidos psichopatologijos perspektyva, psichologinius sunkumus suprantame kaip besiformuojančius laike ir veikiamus daugybės persipynusių veiksnių. Mus domina ir normalios raidos trajektorijos, ir keliai, vedantys į prisitaikymo sunkumus ir iš jų. Atsakymams į šiuos klausimus pasitelkiame tiek skerspjuvio, tiek tęstinių tyrimų metodologiją, o tyrimuose kviečiame dalyvauti tiek įprastos raidos, tiek įvairių sunkumų turinčius vaikus ir paauglius.

Nariai Projektai Publikacijos Pranešimai konferencijose Tyrimai Bendradarbiavimas Kontaktai

Doc. dr. **Rasa Barkauskienė**
Doc. dr. **Danguolė Čekuolienė**
Dr. **Asta Adler**
Dokt. **Lina Gervinskaitė-Paulaitienė**
Dokt. **Izabelė Grauslienė**

2016/2017 metais tyrimus atliekantys studentai ir kiti tyrėjai:

Klinikinės psichologijos magistrantės: Giedrė Dovydaitytė, Arnita Gineikaitė, Gabrielė Skabeikytė, Evelina Campbell, Gintalija Budraitytė, Jonė Piekuraitė, Milda Tumenienė, Rūta Urbaitytė

Psichologijos bakalaurantės Greta Blažauskaitė, Ligita Žebelovičiūtė, *psichologė* Julija Davidodonienė

Jaun. gydytoja rezidentė Austėja Marija Baškytė, *medicinos studentės* Neringa Čenaitė, Marija Šiaučiūnaitė

2015/2016 tyrimus atlikę studentai:

Morta Mona Gaivenytė (Klinikinės psichologijos magistrė), Agnė Libikaitė (Klinikinės psichologijos magistrė), Neringa Raudytė (Psichologijos baklaurė)

Simpoziumo kontekstas

Lietuvos mokslo tarybos finansuojamas
projektas

„Paauglių, kuriems skirtos minimalios priežiūros
priemonės, psichosocialinis funkcionavimas ir
mentalizacija“ (sutarties Nr. GER-004/2017)

Kodėl šis projektas?

- Paaugliai, kuriems skirtos MPP, bene akivaizdžiausiai reprezentuoja probleminio elgesio spektrą paauglystėje
- Paaugliai, kuriems skiriamos MPP, vis dar mažai pažinti:
 - su įvairiais sunkumais (elgesio, emocijų sutrikimais, specialiaisiais ugdymo poreikiais, turintys socialinių problemų, trauminių patirčių)
 - svarbu jų psichosocialinio funkcionavimo pažinimas, grindžiamas empiriniais / mokslo duomenimis
 - prielaida veiksmingai ir individualizuotai priežiūrai / pagalbai įgyvendinti

Kodėl šis projektas?

- Centrinis fokusas šiame tyrime – paauglių, kuriems skirtos MPP, mentalizacija:
 - gebėjimas suvokti, pripažinti, turėti nuoseklią savo ir kitų žmonių psichinių būsenų sampratą, suprasti savo ir kito vidinį pasaulį ir tuo remiantis aiškinti elgesio priežastis
 - gebėjimas mentalizuoti – viena pagrindinių emocinės sveikatos charakteristikų
 - siejama su frustracijų įveika, savireguliacija, atsparumu
 - negebėjimas mentalizuoti trikdo tarpasmeninę komunikaciją ir didina impulsyvių veiksmų riziką
 - svarbus veiksnys paauglystėje, kai remiamasi savo vidinėmis galimybėmis ir kliaujamasi santykiais su bendraamžiais

Kodėl šis projektas?

- Mentalizacija kaip gebėjimas ir procesas gali kisti
- Tai stimuliuojamas ir gerinamas gebėjimas, skatinantis savęs kaip savo veiksmų autoriaus, patirtį
- Tai intervencijų fokusas
- Mentalizacija grindžiamos intervencijos – labai svarbus įrankis teikiant pagalbą
 - dauguma programų, taikomų paaugliams, kuriems skirtos MPP, pernelyg bendros.

Mentalizacijos terminija

- Mentalizacija
- Reflektyvioji funkcija
- Psichikos teorija
- Psichodinaminės raidos teorijos
- Socialinės informacijos apdorojimo požiūris

Šiame simpoziume

- Aptarsime mentalizacijos funkcijas paauglių elgesio sunkumų kontekste.
- Į mentalizacijos ir elgesio sunkumų sąveiką žvelgsime
 - analizuojant paauglių, kuriems skirtos MPP, grupę jų psichosocialinio funkcionavimo bei raidos trajektorijos aspektais;
 - pateikiant populiacijos grupės paauglių empirinio tyrimo duomenis.

Paaugliai, kuriems skirtos minimalios priežiūros priemonės: kas jie? Raidos psichopatologijos požiūris

Rasa Barkauskienė

Lietuvos psichologų kongresas
2017 m. gegužės 11 – 13 d. / Vilnius

Lietuvos
mokslo
taryba

Specialiosios
pedagogikos
ir psichologijos
centras

Problema

- Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme nurodoma, kad MPP gali būti skiriamos vaikui:
 - Kuris padarė nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčią veiką
 - Kuris nuolat daro administracinių teisės pažeidimų požymių turinčias veikas
 - Kurio elgesys daro žalą ir kelia pavojų aplinkiniams, o jo atstovų pagal įstatymą, vietos bendruomenės pastangų nepakanka pasiekti teigiamų elgesio pokyčių
 - Kuris nuolat nesimoko pagal privalomojo švietimo programas ar nelanko mokyklos
- Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas tikslinė grupė įvardija vaikus, turinčius elgesio sutrikimų

Problema

- Kas slypi po elgesiu paauglių, kuriems skiriamos minimalios priežiūros priemonės?
 - Delinkventaus elgesio spektras
- Ką žinome apie tai Lietuvoje?
 - Delinkventaus elgesio formų įvairovės tyrimai
 - Agresyvaus elgesio tyrimai
 - Tyrinėjami atskiri aspektai, kaip antai, alkoholio ir kitų svaigiųjų medžiagų vartojimas
 - Tyrinėjama delinkventaus elgesio paauglių psichosocialinė aplinka, kurios pagrindiniai bruožai
 - socialinė rizika, šeimos nestabilumas, vaiko nepriežiūra ar smurtas

Problema

- Charakteringiausia yra tai, kad delinkventaus elgesio paaugliai auga daugybę rizikos veiksnių talpinančioje aplinkoje
 - Trauminis patyrimas kaip pagrindinis štrichas
- TODĖL: svarbu suprasti ryšį tarp traumos ir probleminio elgesio
 - Kokie mechanizmai už jį atsakingi?
- Raidos psichopatologijos ir raidos traumatologijos teorinių požiūrių bei empirinių duomenų svarba

Raidos psichopatologijos požiūris

- Asmens psichologinis funkcionavimas / prisitaikymas suprantamas kaip sudėtingas daugybės veiksnių, veikiančių laikui bėgant sąlygojamas rezultatas
- Vaiko raidos procesai aiškinami pasitelkiant taikant raidos kelio metaforą, kuri suprantama kaip maršrutas, kuriuo keliaujama laikui bėgant.
 - Transakcinė perspektyva raidos psichopatologijoje kalba apie raidos trajektorijas kaip kompleksinius kelius, kur rizikos veiksniai sąveikauja vieni su kitais.
 - Integratyvus raidos psichopatologijos pobūdis skatina derinti įvairių teorijų žinias siekiant suprasti vaiką kaip visumą

Trauma ir probleminis elgesys

- Empiriniai tyrimai rodo, kad nuo 70 iki 90% paauglių, kurie patenka į justicijos sistemą, turi įvairaus pobūdžio trauminę patirtį, o nuo 32 iki 52% jų potrauminio streso simptomatika atitinka klinikinį sutrikimo lygmenį (Kerig ir Becker, 2010)
- Trauminio patyrimo įvairovė:
 - Preliminariais mūsų vykdomo projekto tyrimo duomenimis, apie 45 proc. paauglių, kuriems skirtos MPP, yra patyrę įvairaus pobūdžio smurtą
 - Raidos trauma / Kompleksinė raidos trauma (van der Kolk, 2005)
 - Stiprus paauglių viktimizacijos ir delinkventinio elgesio ryšys (Europos šalių vykdomas nepilnamečių delinkventaus elgesio tarptautinis tyrimas (ISRD))
 - Trauminis stresas / Potrauminio streso sutrikimas

Trauma ir probleminis elgesys

- Kokiomis aplinkybėmis ir kokių procesų dėka trauminis stresas transformuojamas į probleminį, asocialų elgesį?
- Galimi mechanizmai ir procesai (Kerig ir Becker, 2010)
 - Biologiniai procesai: smegenų struktūrų ir funkcijų pakitimai, neurocheminiai ir biologinės streso sistemos pokyčiai
 - Traumos įveikos modelis
 - Emociniai procesai: emocinis sąstingis / patyrimo vengimas, emocijų atpažinimo sunkumai
 - Kognityvūs procesai: gėdos ir savikaltos atribucijos, gėdos-pykčio spiralė (Feiring ir kt., 2007)
- Transakciniai procesai
 - Trauma kaip delinkventaus elgesio katalizatorius
 - Delinkventus elgesys didina tikimybę patirti naujus trauminius įvykius

Raidos psichopatologijos požiūris

- Raidos psichopatologijos požiūriu smurtas ir apleistumas - vidutinės laukiamos aplinkos (Cicchetti ir Valentino, 2006), kuri yra reikalinga sveikos vaiko raidos užtikrinimui, sutrikdymas.
- Prieraišumas kaip ryšio tarp traumos ir delinkvencijos moderatorius
- Prieraišumo saugumas kaip mentalizacijos raidos veiksnys (Gervinskaitė-Paulaitienė ir Barkauskienė, 2016)

Mentalizacija ir probleminis elgesys

- Mentalizacijos teorija nužymi psichologinius smurtinio elgesio mechanizmus:
 - Smurtinis elgesys plėtojasi per sutrikdytą ar nepakankamai išvystytą gebėjimą reprezentuoti savo ir kitų vidines psichines būsenas (Levinson ir Fonagy, 2004)
 - Vaiko ankstyvieji ryšiai su jį prižiūrinčiais asmenimis susiję su vaiko gebėjimu atpažinti agresyvius impulsus ir išmokti alternatyvių būdų išreikšti ir reguliuoti neigiamus jausmus socialiai priimtiniu keliu (Allen, Fonagy & Bateman, 2008).
 - Dėl sunkumų prieraišumo ryšyje mentalizacijos gebėjimo raida atsilieka arba yra slopinama (Gergely ir Unoka, 2008)
- Esminė mentalizacijos funkcija – slopinti agresyvius impulsus (Allen ir kt., 2008)

Mentalizacija ir probleminis elgesys

- Mentalizacijos gebėjimų įgijimas labiau priklauso nuo aplinkos veiksnių nei genetinių veiksnių: Hughes and Ensor (2006) dvynių tyrimo duomenimis, psichikos teorijos pasiekimai vėluoja vaikams, kurių tėvų elgesys apibūdinamas šiukščia disciplina ir tai prognozuoja elgesio sunkumus vėliau raidoje
- Vaikams iš brutalių ankstyvųjų santykių patirčių mentalizacijos slopinimas tarnauja kaip apsauga, nes tuomet nereikia galvoti apie savo skriaudėjų, nuo kurių jie tuo pačiu metu ir egzistenciškai yra priklausomi, motyvus (Fonagy ir kt., 2001)

Mentalizacija ir probleminis elgesys

- Mentalizacijos gebėjimais žmonės skiriasi, tačiau intrapsichiškai mentalizacija priklauso nuo socialinio konteksto ir santykių (Humphress ir kt., 2003)
- Mentalizacija kaip socialinės kognicijos gebėjimas itin aktuali, nes probleminis / delinkventus elgesys pasireiškia socialiniame kontekste

Mentalizacija ir agresija: smurtavimo paauglystėje samprata raidos perspektyvoje

Asta Adler, Danguolė Čekuolienė, Rasa Barkauskienė

Lietuvos psichologų kongresas
2017 m. gegužės 11 – 13 d. / Vilnius

Lietuvos
mokslo
taryba

Specialiosios
pedagogikos
ir psichologijos
centras

Agresija

- Daug dėmesio įgimta ar įgyta (kaip reakcija į frustraciją)
- Agresija savaime nėra destruktivi ir reikalinga adaptacijai (temperamento skirtumai)

**Agresija kaip gynyba nuo grėsmių kylančių
psichologinei savasčiai ir tapatumui**

Fizinės agresijos raiškos raidos trajektorijos (Nagin, Tremblay, 2001)

- 17 % niekada nebuvo agresyvūs
- 4% buvo labai agresyvūs tarp 6-15 m.
- 28% buvo agresyvūs, bet su amžiumi jų fizinė agresija mažėjo
- 51% mažai agresijos, tačiau su amžiumi jos dar labiau mažėjo.
 - Tie kurie išliko agresyvūs dažniausiai turėjo paaugles mamas arba mamas su žemu išsilavinimu
 - Kita studija (Shaw, Gilliom, Ingildsby, Nagin, 2002) parodė, kad tie vaikai, kurių agresijos raiška su amžiumi nemažėjo nesiskyrė savo IQ, mamų amžiumi ar išsilavinimu, tačiau skyrėsi savo bebaimiškumu, kai jiems buvo 2 m., ir jų mamos buvo labiau atstumiančios

Agresija ir smurtas

- Smurtas yra agresijos raiška, kuomet siekiama sužeisti ar nužudyti kitą žmogų (Fonagy, 2008)
- Paaugliai turi didesnes galimybes tiek fizines, tiek kognityvines, didesnę laisvę ir pakankamai motyvų (jaučia spaudimą iš mokyklos, profesijos pasirinkimui ir seksualinių impulsų)

Moffitt, Caspi, Harrington, Milne, 2002

- Atlikta ilgalaikė studija (1037 dalyviai stebimi nuo 3 iki 26 m.) atskleidė, kad dauguma paauglių pasielgia delikventiškai ir tai dažniausiai smulkūs pažeidimai. Tačiau apie 6% įsitraukia į nuolatinius smurtinius veiksmus

Smurto rizikos veiksniai

1. Nekontroliuojamas temperamentas apie 3m, susiję su suaugusiųjų agresija (Caspi, 2000)
2. Impulsyvumas 8-10 m. amžiuje susijęs su suaugusiųjų nusikalstama veikla (Farrington, 1995)
3. Hiperaktyvūs bruožai 12-13 m. su smurtu suaugus (Klinterberg, Andersson, Magnusson, Stattin, 1995)
4. Jautrumo stoka (beširdiškumas) 7-12 m. numato asocialios asmenybės raidą suaugus (Loeber, Burke, Lahey, 2002)
5. Žemas IQ ir prasti akademiniai pasiekimai gerai pronožuoja suėmimą ir teistumą suaugus (Moffitt, 1993)

Tėvų bruožai kaip rizikos veiksniai

1. Antisocialios asmenybės sutrikimas ar elgesys, kuomet vaikui 8-10 m. (Smith, Farrington, 2004)
2. Prasta priežiūra, kai vaikui 8 m. (Farrington, 1995)
3. Prievara, kai vaikas yra jaunesnis nei 12 m. (Widom, 1989)
4. Smurto šeimoje patyrimas (Moffitt, Caspi, 2003)
5. Tėvų (ypatingai mamos) alkoholio ir narkotikų vartojimas (Moffitt ir kt, 2002)

Raidos perspektyva

- Smurtas yra galutinis įvairių vaiko gyvenime vykusių įvykių rezultatas, kur įvairūs rizikos veiksniai akumuliuo ir pastiprino vienas kitą (Maughan, Rutter, 2001)
- Apsauginiai veiksniai: drovumas, uždarumas (inhibition), aukštas intelektas, artimi santykiai bent su vienu suaugusiu, geri mokymosi ar sporto pasiekimai ir neasocialūs draugai pozityviai moderuoja rizikos veiksnius (Losel, Bender, 2003)

Smurtas- nėra išmoktas, o kaip tik išmokimo stoka (Fonagy, 2008)

- Smurtas – tai tarsi signalas apie normalaus raidos proceso nesėkmę tvarkytis su tuo kas natūraliai iškyla.
- Biologinė predispozija ir socialinės įtakos nesukuria destruktijos, tačiau gali sukompromituoti socialinį procesą, kuris reguliuoja agresiją ir ją “prijaukina”

Mentalizacija

- Tai savo ir kitų elgesio supratimas psichinio būsenų kontekste. Supratimas, kad kiti taip pat turi vidinį pasaulį.
- Mentalizacijos komponentai:
 - Psichinių būsenų reprezentacija
 - Psichinių būsenų dėmesinga kontrolė
 - Gebėjimas reflektuoti psichines būsenas

Laisvas tiek savo, tiek kito vidinio pasaulio tyrinėjimas užtikrina išgyvenimą bendradarbiaujančioje socialinėje grupėje, taip kaip fizinis smurtas užtikrina išgyvenimą žiaurioje socialinėje aplinkoje (Fonagy, 2008)

Ankstyvųjų santykių kokybė ir smurtas: prieraišumo perspektyva

- Agresijos socializacija vyksta per savikontrolės raidą
- Savikontrolė reikalauja dėmesio mechanizmų ir simbolizavimo (Posner, Rothbart, 2000), o tai priklauso nuo vaiko-mamos santykio – prierašumo (Belsky, Fearon, 2002; Fonagy, 2007)

Reflektyvi savasties dalis

- Atspindėjimo procesas.
- Atspindėjimas ir talpinimas (contain)-Bion.
- Kuomet besirūpinantis kūdikiu asmuo negali tinkamo saugaus atspindėjimo, tuomet vaikas naudoja vieną iš primityvių elgesio strategijų t.y. vengimas arba agresija (Fonagy, 1993)

Prierašumas pagrindinis agresijos socializacijos komponentas

Gilliom, Shaw, Beck, Schonberg, Lukon (2002)

- Saugų prierašumą prie mamos turintys berniukai (1,5m.) dažniau buvo linkę atsitraukti nuo frustruojančio stimulo ir klausti, kada kliūtis bus patraukta
- Pozityvus mamos dėmesys padėdavo vaikams perkelti dėmesį į mažiau frustruojančios aplinkos aspektus
- Atmetančios mamos nemodeliuodavo atitraukimo siekiant mažinti frustraciją, o pyktis būdavo kaip pirminė emocinė reakcija
- Nerimas aktyvuoja prierašumo sistemą. Vaiko **bebaimingumas** rodo, kad prierašumo sistema neveikia

Vaiko kaltės jausmas ir mamos rūpinimasis

Kochanska, Gross, Lin, Nichols (2002)

- Vaiko bebaimingumas rodo kaltės nebuvimą, o mamos negatyvus rūpinimasis (negative mothering) – ypatingai per galios demonstravimą-pakirsdavo vaiko kaltės raidą
- Mamos pozityvus rūpinimasis- mažiau gąsdinimų, spaudimo, negatyvių komentarų ir pykčio-padėdavo vaikui augant išreikšti situaciją atitinkantį kaltės jausmą

- Fizinė agresija, noras kontroliuoti sužeidžiant kitą, tampa tabu su tais, kuriuos mes pažįstame (grupė prie kurios jaučiamės prisirišę).
- Taigi agresija raidoje dingsta iš vaikų elgesio repertuaro, o mentalizacija didėja ir yra įtvirtinama (Fonagy, 2008; Wellman, Liu, 2004; Wellman, Cross, Watson, 2001)

- Vaikai, kurių agresija išlieka aukšta nuo vaikystės iki paauglystės ir jaunam suaugusiojo amžiuje, dažniausiai turėjo prieraišumo santykius, kurie neleido sukurti kito žmogaus kaip psichologinės visumos patyrimo (Fonagy, 2008).

Smurtas ir mentalizacijos stoka

- Dėl genetinės predispozicijos (Moosajee, 2003; Sluyter ir kt, 2003)- psichopatai
- Dėl prieraišumo sistemos disfunkcijos:
 - Prieraišumo patyrimas, kuris nuolat keldavo nesaugumą dėl socialinių aplinkybių ir tėvų elgesio
 - Prieraišumo problemos dėl vaiko temperamento (bebaimingumas)
 - Vėlesnė prieraišumo trauma, kuomet besivystanti mentalizacija yra sugriaunama gąsdinančios prieraišumo figūros

Svarbu turėti galvoje galimybę, kad smurto šaknys gali būti dezorganizuotas prieraišumas (Fonagy, 2008).

Mentalizacijos ir eksternalaus elgesio sunkumų sąsajos ankstyvojoje paauglystėje

Lina Gervinskaitė-Paulaitienė, Rasa Barkauskienė

Lietuvos psichologų kongresas
2017 m. gegužės 11 – 13 d. / Vilnius

Lietuvos
mokslo
taryba

Specialiosios
pedagogikos
ir psichologijos
centras

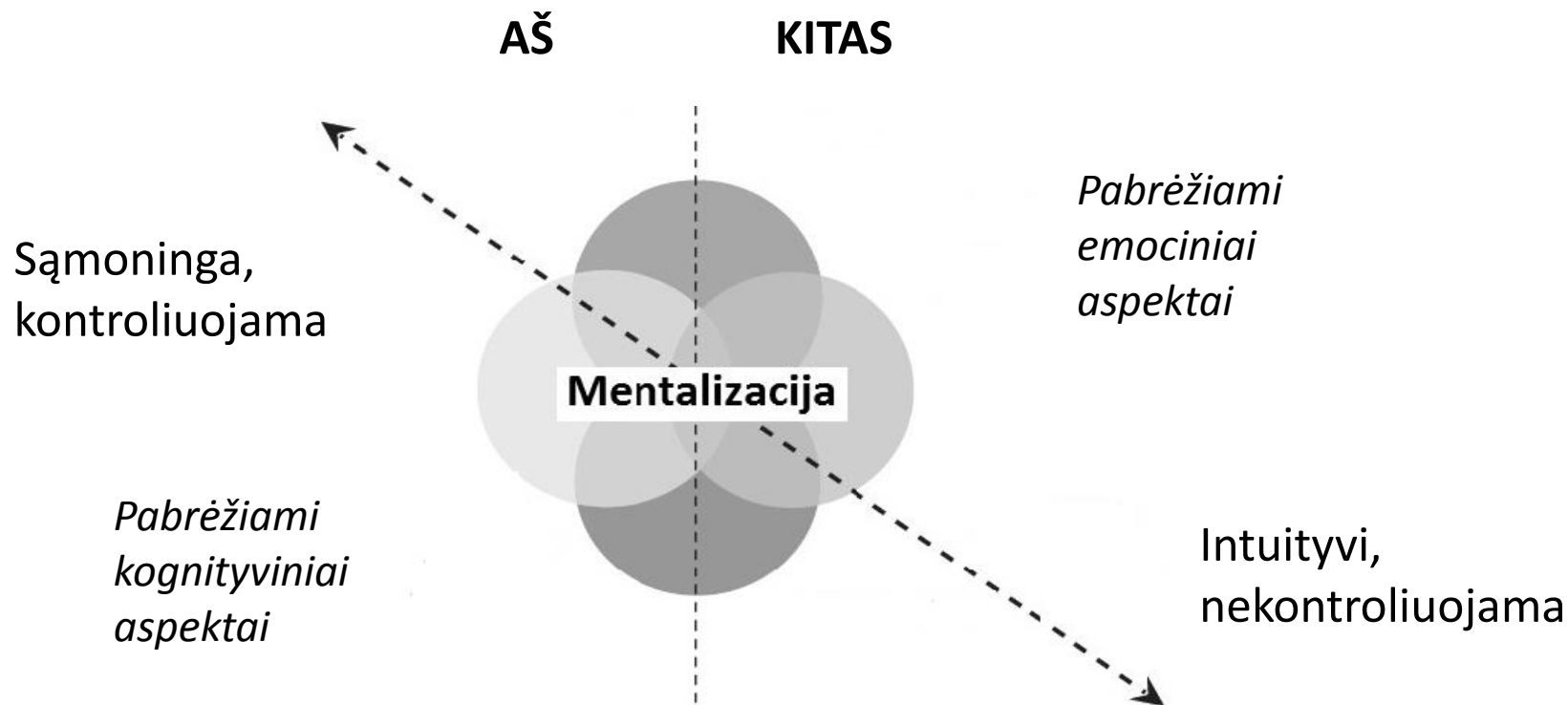
Mentalizacija paauglystėje

- Vykstantys emociniai ir kognityviniai pokyčiai – mentalizacija įsitvirtina kaip kompleksinis gebėjimas

Mentalizacijos dimensijos

Dėmesys išorinei informacijai – vidiniams reiškiniams

Mentalizacija paauglystėje

- Apima:
 - vidinių būsenų atpažinimą
 - emocijų supratimą
 - gebėjimą, remiantis vidinėmis būsenomis, reflektuoti save ir kitą artimuose santykiuose bei socialinėse situacijose
- Gera mentalizacija gali būti viena svarbių sėkmingo funkcionavimo sąlygų, o prasta – sietis su paauglių elgesio sunkumais.

Mentalizacijos ir elgesio sunkumų tyrimai

- Vaikystėje ES siejasi:
 - su prastesniu gebėjimu atpažinti vidines būsenas iš akių (Sharp, 2008)
 - su tendencinga mentalizacija (Ha et al., 2011)
 - su prastesne mentalizacija prierašumo santykiuose (Ensink et al., 2016)
- Vėlesnėje paauglystėje ES siejasi:
 - su prastesne mentalizacija prierašumo santykiuose (Taubner & Curth, 2013)
 - su prastesniu gebėjimu atpažinti vidines būsenas iš akių ir paaiškinti kitų žmonių elgesio priežastis (Gervinskaitė-Paulaitienė ir Barkauskienė, 2014)
- Kokia sąveika ankstyvoje paauglystėje?

Tyrimo tikslas

- Atskleisti skirtingų mentalizacijos aspektų ir elgesio sunkumų sąsajas ankstyvoje paauglystėje.

Tyrimo dalyviai

- 655 11 – 14 metų ($M= 12,56$, $SD=0,88$) paaugliai
- 48,2 % vaikinių, 51,5 % merginų
- Skirtingos miesto, rajono, kaimo mokyklos

Tyrimo metodai

Mentalizacijos aspektų vertinimas:

- Reflektyviosios funkcijos klausimynas jaunuoliams (*RFQY*, Sharp et al., 2009)
 - Mentalizacija santykių kontekste
 - Savistaba, 46 klausimai
 - Vienas bendras įvertis

Tyrimo metodai

- Emocinio supratingumo lygių skalė vaikams (*LEAS-C*, Bajgar et al., 2005)
 - Daugiau emocinė mentalizacija
 - 12 trumpų istorijų
 - Atsakymai koduojami priskiriant balus, atspindinčius skirtingą emocinio supratimo sudėtingumą
 - Savo, kito ir bendras balas

Tyrimo metodai

- Situacinės istorijos (SI, Gervinskaitė-Paulaitienė ir Barkauskienė, 2015)
 - Emocinė ir kognityvinė mentalizacija
 - 9 trumpos istorijos
 - Atsakymai koduojami 3 kategorijose: mintys, emocijos, motyvai
 - Bendras balas ir atskiri įverčiai
- ✓ Klausimo formuluotės svarba (1 bendras vs 2 atskiri klausimai) – skirtumai atsakymuose apie mintis

Tyrimo metodai

- Vidinių būsenų atpažinimo iš akių testas (*RMET*, Baron-Cohen et al., 2001)
 - Mentalizacija besiremianti išoriniais, vizualiniais požymiais

pavydus

išsigandęs

atsipalaidavęs

neapkenčiantis

Tyrimo metodai

Elgesio sunkumų vertinimas:

- 11–18 metų jaunuolio savęs vertinimo lapas (Achenbach & Rescorla, 2001)
 - Elgesio sunkumai
 - Opozicinis neklusnumas
 - Sunkumų vertinimas dimensiškai ir pagal lietuviškas normas priskiriant rizikos grupei

Eksternalių sunkumų ir mentalizacijos sąsajos

		Opozicinis neklusnumas	Elgesio sunkumai
LEAS-C	RMET	0,047	-0,113*
	RFQY	-0,130**	-0,197**
	Savo	0,062	-0,127**
	Kito	0,094*	-0,159**
SI	Bendras	0,091*	-0,140**
	Mintys	-0,026	-0,142**
	Emocijos	0,127**	-0,044
	Motyvai	0,129**	-0,007
	Bendras	0,105*	-0,104*

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Paauglių, pasižyminčių opozicinio neklusnumo rizika, mentalizacija

		Neturintys ON rizikos (N=543)		Turintys ON riziką (N=30)		t	d
		M (SD)		M (SD)			
RMET		18,53	4,12	19,15	4,22	- 0,76	0,15
RFQY		8,49	0,68	8,17	0,95	1,75	0,39
LEAS-C	Savo	27,44	6,39	25,74	8,23	1,33	0,26
	Kito	20,50	10,04	19,33	10,17	0,59	0,12
	Bendras	30,31	6,56	28,44	8,97	1,41	0,28
SI	Mintys	12,46	5,88	9,43	6,10	2,74**	0,51
	Emocijos	17,66	6,78	18,47	8,29	- 0,62	0,12
	Motyvai	4,79	3,79	5,17	4,65	- 0,53	0,10
	Bendras	34,80	11,72	33,07	14,19	0,78	0,15

*p<0,05 , **p<0,01

Paauglių, pasižyminčių elgesio sunkumų rizika, mentalizacija

		Neturintys ES rizikos (N=514)		Turintys ES riziką (N=40)		t	d
		M (SD)		M (SD)			
RMET		18,62	4,06	18,03	5,28	0,634	0,14
RFQY		8,50	0,68	8,01	0,89	3,25**	0,70
LEAS-C	Savo	27,69	6,35	23,89	7,88	3,37**	0,59
	Kito	20,85	9,90	15,71	11,37	2,93**	0,51
	Bendras	30,54	6,52	26,86	8,23	3,17**	0,55
SI	Mintys	12,41	5,92	10,65	6,31	1,80	0,30
	Emocijos	17,99	6,77	16,28	7,30	1,53	0,25
	Motyvai	4,83	3,89	4,80	3,57	0,053	0,01
	Bendras	35,14	11,78	31,73	13,09	1,75	0,29

*p<0,05 , **p<0,01

Diskusiniai klausimai

- Lytis, trauma ir delinkventus elgesys
 - Potrauminio streso sutrikimas dažnesnis mergaitėms
 - Mergaitės patiria daugiau ir įvairesnių traumų, jos reaktyvesnės tarpasmeninei traumai
 - Mergaičių elgesį stimuliuoja didesnis emocinis distresas nei berniukų
- Mentalizacija kaip intervencijų fokusas